

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ В. Н. КАРАЗИНА**

**Затверджено:**  
Голова Приймальної комісії  
Харківського національного  
університету імені В. Н. Каразіна  
\_\_\_\_\_ В. С. Бакіров  
«\_\_» \_\_\_\_\_ 2020 р.

**ПРОГРАМА  
фахового іспиту (письмово)  
для здобуття ступеня бакалавра  
на основі освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст»  
за спеціальністю 061 «Журналістика»  
освітня програма – «Медіакомунікації та зв'язки з громадськістю»  
для денної та заочної форм навчання  
з дисципліни «Основи теорії комунікації»**

Затверджено на засіданні  
Вченої ради соціологічного факультету  
Харківського національного  
університету імені В. Н. Каразіна  
протокол №\_\_ від «\_\_» \_\_\_\_\_ 2020 р.  
Голова Вченої ради  
соціологічного факультету  
\_\_\_\_\_ Олена МУРАДЯН

**Харків – 2020**

Програма іспиту є нормативним документом для контролю знань випускників, які здобули освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста та бажають продовжити навчання на соціологічному факультеті Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна для здобуття ступеня бакалавра за спеціальністю 061 «Журналістика». Програма складається з питань за базовими дисциплінами, а також рекомендованої літератури.

## **Основи теорії комунікації**

### **Тема 1. Вступ до теорії комунікації**

Експансія комунікативних технологій у сучасному світі: фактори та сфери застосування. Основні значення поняття «комунікація». Інформація і комунікація. Інформаційно-комунікативна індустрія як соціальний інститут. Схема, елементи комунікацій. Основні функції комунікації. Класифікація комунікаційних повідомлень.

Закони та категорії теорії комунікації. Специфіка законів комунікації. Ключові категорії: комунікація, інформаційний обмін, соціальна комунікація, спілкування. Комунікативний простір. Комунікативний час. Комунікативна компетентність особистості.

Функції теорії комунікації: пізнавальна, методологічна, прогностична, практична. Методи теорії комунікації. Процес розвитку засобів масової комунікації.

### **Тема 2. Витоки та основні підходи до теорії комунікації**

Уявлення про комунікації як про процес і структуру. Структурні моделі комунікації. Перші підходи до розуміння комунікацій. Сучасні теорії комунікації. Інтеракціоністський підхід до розуміння комунікацій.

Технократична група теорій комунікацій.

Інтеракціоністська група теорій комунікацій.

Три комунікативні революції.

### **Тема 3. Процес комунікації. Моделі комунікації**

Процес комунікації та його елементи. Одиниці аналізу комунікації. Основні поняття і терміни, використовувані для аналізу комунікативного процесу та його елементів. Кодування і декодування в масово-комунікаційних процесах. Комунікатори і комуніканти як суб'єкти комунікації. Поняття про професійного комуніканта. Професійний і соціальний аспекти діяльності професійних комунікантів. Типи комунікантів.

Структурні моделі комунікації. Специфіка моделі комунікації за Лассуеллом. Специфіка моделі комунікації за Шенноном-Уївером. Специфіка циркулярної моделі комунікації Осгуда-Шрама.

Семіотичні моделі комунікації. Модель мовної комунікації Р. Якобсона. Модель комунікації Ю. Лотмана. Модель комунікації Умберто Еко.

Комунікативне середовище. Сфери комунікації: сфера побутової комунікації, сфера виробничої комунікації, сфера ділової комунікації (бізнес-комунікації), сфера політичного дискурсу, сфера наукового дискурсу, сфера освітнього дискурсу, сфера педагогічного дискурсу, комунікативні сфери шоу-бізнесу та спортивного бізнесу, сфера туристичного бізнесу, міжнародна комунікація, медичний і юридичний дискурс комунікації, сфера релігійного дискурсу.

#### **Тема 4. Комунікативні бар'єри**

Поняття «комунікативні бар'єри». Множинність класифікацій комунікативних бар'єрів. Ефективність комунікацій і стилі комунікацій.

Цензура як специфічний бар'єр комунікації. Її види, методи, мімікрія, роль в сучасному суспільстві.

Технології подолання комунікативних бар'єрів.

#### **Тема 5. Види комунікацій: вербальна, невербальна, паравербальна**

Вербальні комунікації в комунікативному просторі. Семіотика, синтактика, семантика, прагматика та їх роль у дослідженні вербальних комунікацій. Вербальна комунікація: форми, стилі, контексти. Мова як знакова система. Роль мови у вербальній комунікації. Функції мови Прояви міжкультурних відмінностей у мові. Функції мови: комунікативна, пізнавальна, акумулятивна, конструктивна, емоційна, контактовстановлююча, етнічна. Стилi мовлення: науковий, офіційно-діловий, публіцистичний. Стратегії вербального впливу. Форми мовної комунікації. Діалог: його особливості, типи, правила організації та проведення. Монолог: основні комунікативні ситуації його використання, класифікація. Суперечка як різновид мовної комунікації. Стратегія і тактика аргументації у вербальній комунікації. Комунікативні моделі і види аргументування: модель «Монолог», модель «Суперечка», модель «Полеміка».

Усномова комунікація. Властивості усномовної комунікації. Ситуативна обумовленість, види усномовної комунікації. Слухання як вид комунікації. Вміння говорити в усномовній комунікації. Вміння слухати в усномовній комунікації.

Письмовомовна комунікація. Лист як вид комунікації. Тези як вид комунікації. Конспект як вид комунікації. Реферат як вид комунікації. Анотація як вид комунікації. Есе як вид комунікації. Аналітична записка як вид комунікації. Наукова стаття як вид комунікації. Дипломна робота

Невербальна комунікація, її сутність та види. Невербальні компоненти комунікації. Види невербальної комунікації: кінетика, проксемика, хронеміка, окулістика, такесика та сенсорика. Невербальні компоненти комунікації: погляд, дотики, жести. Способи взаємозв'язку між вербальною і невербальною комунікацією.

Сутність і засоби паравербальної комунікації.

## **Тема 6. Прикладні комунікації: кризові, міжнародні, політичні, релігійні. Міжкультурна комунікація**

Загальна характеристика кризових, міжнародних, політичних, релігійних комунікацій.

Поняття міжкультурної комунікації. Характерні риси міжкультурної комунікації. Культурна дистанція Конкретні «змінні» міжкультурних проблем. Основні теорії міжкультурної комунікації. Причини порушень міжкультурних комунікацій. Умови міжкультурної комунікації. Зони міжкультурної комунікації. Види міжкультурної комунікації. Культурно-мовний код. Міжкультурна комунікація як потрійний переклад: міжмовний, міжкультурний, міжособистісний. Поняття, симптоми, форми вияву, причини кроскультурного шоку. Фактори, що впливають на кроскультурний шок. Фази кроскультурного шоку і можливості подолання його негативних наслідків.

## **Тема 7. Рівні комунікації: міжособистісні, групові, публічні, ділові, масові, організаційні**

Загальна характеристика міжособистісних, групових, публічних, ділових комунікацій.

Масова комунікація: поняття, особливості. Співвідношення міжособистісної та масової комунікації. Види, формати, форми масової комунікацій. Засоби масової комунікації: поняття, типологія.

Організаційні комунікації. Інформаційно-комунікативний ресурс розвитку організації. Показники стану інформації в організаціях та фактори ефективного інформування їх членів. Дезінформація в житті організації. Роль чуток у функціонуванні та розвитку організацій. Методи вивчення комунікативних процесів в організації. Умови та фактори, що сприяють ефективній комунікації в організації. Соціокультурна

обумовленість комунікації в організаціях. Роль систем телекомунікацій в розвитку організацій. Комунікативні ролі в організації.

Оцінка фахового вступного випробування (за шкалою від 100 до 200 балів). Максимальна кількість балів, яку може отримати абітурієнт за результатами фахового екзамену, – 200 балів. Мінімальна кількість балів для зарахування - 150.

**Таблиця 1. Розподіл кількості балів за відповідь на кожне питання**

Критерії оцінки	Питання 1	Питання 2	Питання 3
Повнота, логічність і послідовність розкриття теми	8 балів	8 балів	8 балів
Самостійність відповіді та її відповідність темі	7 балів	6 балів	6 балів
Знання теоретичного матеріалу, вміння його аналізувати, виділяти причинно-наслідкові зв'язки	10 балів	10 балів	10 балів
Аргументованість висновків, вміння відрізнити головне від другорядного	6 балів	6 балів	6 балів
Грамотність, охайність оформлення роботи	3 бали	3 бали	3 бали
<b>Усього</b>	34 бали	33 бали	33 бали
	<b>100 балів</b>		

### **Рекомендована література**

#### **Основна література**

Основы теории коммуникации: Учебник / Под ред. М. А. Василика. М.: Гардарики, 2006. 615 с.

Коноваленко М. Ю., Коноваленко В. А., Швед Н. Г. Основы интегрированных коммуникаций: учебник и практикум для академического бакалавриата. М.: Юрайт, 2017. 486 с.

Гриффин Э. Коммуникация: теории и практики: пер. с англ. Х.: Гуманитарный центр, 2015. 688 с.

Коноваленко М. Ю., Коноваленко В. А. Теория коммуникации: учебник для бакалавров. М.: Юрайт, 2014. 415 с.

Гавра Д. П. Основы теории коммуникации: для бакалавров и специалистов: учебное пособие для студентов вузов, обуч. по напр. 030600 «Журналистика» и спец. 030601 «Журналистика». М.: Питер, 2011. 284 с.

Средства массовой коммуникации и социальные проблемы: хрестоматия / пер. с англ. и сост. И. Г. Ясавеев. Казань: Изд-во Казанского ун-та, 2000. 224 с.

## Допоміжна література

- Актуальные проблемы межкультурных коммуникаций в современном мире. Под ред. Рыбаковой Н. А. и др. М., 2015. 186 с.
- Бакулев Г. П. Массовая коммуникация: зарубежные теории и концепции: учеб. пособие для студ. вузов. М.: Аспект Пресс, 2005. 176 с.
- Барт Р. Империя знаков; пер. с франц. М.: Практикс, 2004. 144 с.
- Бейк В. М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка публік рилейшнз. К.: МАУП, 2005. 440 с.
- Бергер А. Видеть – значит верить. Введение в зрительную коммуникацию; пер с англ. М.: Изд. дом «Вильямс», 2005. 288 с.
- Болц Н. Азбука медиа. М.: Изд-во «Европа», 2011. 136 с.
- Брайант Дж., Томпсон С. Основы воздействия СМИ; пер. с англ. М.; СПб., 2004. 425 с.
- Василькова В. В., Пивоваров А. М. Социальные коммуникации: профессиональные и повседневные практики. Социологические исследования. 2017. № 10. С. 159-160.
- Верховская А. И. СМИ в процессах массовизации и формирования гражданского общества // Теория и социология СМИ. Ежегодник 2010 / Сост. М. Е. Аникина. Ч. 1. М.: Факультет журналистики МГУ имени М. В. Ломоносова, 2010. С. 60-89.
- Виноградова С. М., Мельник Г. С. Психология массовой коммуникации: учебник для бакалавров. М.: Изд-во Юрайт, 2014. 512 с.
- Гнатюк О. Л. Основы теории коммуникации: учебное пособие. М.: КНОРУС, 2012. 256 с.
- Грушевицкая Т. Г., Попков В. Д., Садохин А. П. Основы межкультурной коммуникации: Учебник для вузов. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 352 с.
- Даниленко С. І. Громадянський вимір комунікаційної революції: Модернізація суспільних комунікацій від друкарського верстата до соціальних мереж. К.: ІМВ, 2010. 310 с.
- Дзялошинский И. М., Пильгун М. А. Деловые коммуникации. Теория и практика: учебник для бакалавров. М.: Изд-во Юрайт, 2014. 433 с.
- Дзялошинский И. М. Коммуникационные процессы в обществе: институты и субъекты. М.: Изд-во АПК и ППРО, 2012. 592 с.
- Иванов В. Ф. Массовая коммуникация. К.: Академия Украинской Прессы, Центр Свободной Прессы, 2013. 902 с.
- Интернет – СМИ: Теория и практика / Под ред. М. М. Лукиной. М.: Аспект-Пресс, 2010. 348 с.
- Інформаційна політика України: Європейський контекст: [Монографія] / Л. В. Губерський, Є. Є. Камінський, Є. А. Макаренко та ін. К.: Либідь, 2007. 360 с.
- Ким М. Н. Теория и практика массовой информации: Учебник для бакалавров. СПб.: Питер, 2017. 303 с.
- Коноваленко М. Ю. Деловые коммуникации: учебник и практикум для академического бакалавриата. М.: Изд-во Юрайт, 2015. 476 с.
- Крейг Ричард. Интернет-журналистика. Работа журналиста і редактора у нових ЗМІ; пер. з англ. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 324 с.
- Кузнецов В. Н. Теория коммуникационного общества 3.0: Социол. гуманист. аспект. М.: Кн. и бизнес, 2015. 487 с.
- Лебедев А. Н., Гордякова О. В. Личность в системе маркетинговых коммуникаций. М.: Изд-во Институт психологии РАН, 2015. 303 с.
- Лилликер Д. Политическая коммуникация. Ключевые концепты. Харьков: Изд-во «Гуманитарный Центр», 2010. 300 с.
- Луман Н. Медиа коммуникации. М.: Логос, 2005. 280 с.
- Луман Н. Реальность массмедиа. М.: Практикс, 2005. 256 с.
- Мак-Квейл Д. Теорія масової комунікації. Львів: Літопис, 2010. 537 с.

- Маклюэн М. Галактика Гуттенберга: становление человека печатающего М.: Академический проект, 2005. 256 с.
- Маклюэн М. Понимание Медиа: Внешние расширения человека. М.: Гиперборея, Кучково поле, 2007. 464 с.
- Мальковская И. А. Знак коммуникации. М.: УРСС, 2004. 254 с.
- Медиаобразование и медиакомпетентность: слово экспертам / Под ред. А. В. Федорова. Таганрог: Изд-во Таганрог. гос. педаг. ин-та, 2009. 232 с.
- Нахимова Е. А., Чудинов А. П. Теория и практика коммуникации: [учебное пособие]. Екатеринбург: [б. и.], 2016. 156 с.
- Петренко О. А., Горбачев О. А. СМИ и журналисты в условиях терактов: Учебное пособие. Ставрополь, 2014. 198 с.
- Пітерс Дж. Слова на вітрі: історія ідеї комунікації: пер. з англ. К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2004. 302 с.
- Почепцов Г. Г. Коммуникативные технологии двадцатого века. М.: "Рефл-бук", К.: "Ваклер", 2000. 352 с.
- Почепцов Г. Г. Медиа: теория массовых коммуникаций. К.: Альтерпрес, 2008. 403 с.
- Прибутко П. С., Лукьянень І. В. Інформаційні впливи: роль у суспільстві та сучасних воєнних конфліктах. К.: Видавець Паливода А.В., 2007. 252 с.
- Різун В. В. Теорія масової комунікації: підруч. для студ. галузі 0303 «журналістика та інформація». К.: Просвіта, 2008. 260 с.
- Садохин А. П. Введение в теорию межкультурной коммуникации: Учеб. пособие. М.: КНОРУС, 2016. 254 с.
- Сидорская И. В. Теория коммуникации: учебно-методический комплекс для студентов факультета журналистики, обучающихся по специальности 1-23 01 07-01 «Информация и коммуникация (Технологии коммуникации)». Минск: БГУ, 2008. 162 с.
- Солганин Г. Я. Толковый словарь. Язык газеты, радио, телевидения: ок. 10 000 слов и выражений. М.: АСТ: Астрель, 2008. 750 с.
- Социальные коммуникации: профессиональные и повседневные практики. Сб. статей / Под ред. В. В. Васильковой, В. В. Козловского, А. М. Хохловой. Вып. 3. СПб.: Интерсоцис, 2010. 214 с.
- Сперанская Н. Н. Межличностное общение и коммуникации. Модуль 1: Межличностные отношения и коммуникация: Учеб. пособие. СПб., 2016. -109 с.
- Федотова Л. Н. Методология и методика медиаисследований. М.: Рос. ун-т дружбы народов, 2015. 260 с.
- Хитарова Э. Й. Универсальная коммуникация. СПб.: Политехника, 2016. 672 с.
- Чанкова Е. В. Коммуникативная компетентность личности в постиндустриальном обществе: (Теорет.-методол. исслед.). М., 2016. 191 с.
- Чічановський А. А., Старіш О. Г. Інформаційні процеси в структурі світових комунікаційних систем: Підручник. К.: Грамота, 2010. 568 с.
- Шарков Ф. И. Коммуникология: социология массовой коммуникации: Учебное пособие. М.: «Дашков и К», 2010. 320 с.
- Штрומайер Герд. Політика і мас-медіа; пер. з нім. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 303 с.
- Эффективная коммуникация: история, теория, практика: Словарь-справочник / Отв. ред. М. И. Панов. М.: ООО «Агентство «КРПА Олимп», 2005. 960 с.
- Communication theory & research: Communication theory and research: an EJC anthology / Ed. by Denis McQuail a. o. London et al.: Sage publications, 2005. X, 306 p.: il. (European journal of communication).
- DeFleur M. L. Mass communication theories: explaining origins, processes, and effects. Boston: Allyn & Bacon, 2010 p.
- Ling R., Donner J. Mobile communication. Cambridge: Polity press, 2009. 200 p.

McQuail D. McQuail's mass communication theory (6th edition). London ; Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications, 2010 p.

Simonson P. Refiguring mass communication: a history. Urbana: University of Illinois Press, 2010 p.

### **Інформаційні ресурси в Інтернеті**

Бебик В. М. Глобальне інформаційне суспільство: поняття, структура, комунікації. Інформація і право. 2011. № 1. С. 41-49. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Infpr\\_2011\\_1\\_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Infpr_2011_1_11).

Гавра Д. П. Социально-коммуникативные технологии: сущность, структура, функции [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://jarki.ru/wpress/2010/02/28/937/>.

Дацюк С. Коммуникативные стратегии [Электронный ресурс]. Режим доступа: [http://xyz.org.ua/discussion/communicative\\_strategy.htm](http://xyz.org.ua/discussion/communicative_strategy.htm)

Дацюк С. Коммуникативные технологии [Электронный ресурс]. Режим доступа: URL: <http://www.korolewstvo.narod.ru/psychostat/comstr.htm>

Дацюк С. Коммуникативные стратегии модулируемых коммуникаций. Режим доступа: [http://www.uis.kiev.ua/~\\_xyz/moderation.html](http://www.uis.kiev.ua/~_xyz/moderation.html)

Интернет-аудитория Украины, июль 2015 года [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.gemius.com.ua/izdateli-novosti/internet-auditorija-ukrainy-ijul-2015-goda.html>.

Кастельс М. Культура реальной виртуальности: интеграция электронных средств коммуникации, конец массовой аудитории и возникновение интерактивных сетей // Информационная эпоха: экономика, общество и культура [Электронный ресурс]. Режим доступа: [http://www.gumer.info/bibliotek\\_Buks/Polit/kastel/05.php](http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/kastel/05.php)

Крос К. Політичні комунікації та новинні засоби масової інформації у демократичних країнах: конкуруючі підходи. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.soe.kiev.ua>

Социология коммуникативных систем [Электронный ресурс]. Режим доступа: URL: <http://lib.socio.msu.ru/1/library>

Международный электронный научно-образовательный журнал «Медиа. Информация. Коммуникация» (MIC). Режим доступа: <http://mic.org.ru/>

The American Communication Association [Электронный ресурс] [сайт]. Режим доступа: <http://www.americanscomm.org/>

Голова предметної  
екзаменаційної комісії

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Відповідальний секретар  
Приймальної комісії

Ольга АНОЩЕНКО